

ПОЛІТИЧНЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО У ЦИФРОВУ ЕРУ

Чігідін Валерій Вікторович

аспірант кафедри політичних теорій

Національний університет «Одеська юридична академія»

м. Одеса, Україна

Усі соціальні простори взаємодії трансформуються під впливом розвитку цифрових технологій. Як відзначає І. Гурова: «XXI століття відзначається як час гігантських перетворень в усіх сферах життя, але найбільше – у стрімкому прогресі цифрових технологій, розбудові інформаційного суспільства та мережевих зв'язків. Розвиток Інтернету, IT-технологій, нових медіа докорінно змінив культурний поступ людства: будь-яка технологія є культурним винаходом, вона конструює власний світ на підставі відповідного культурного підґрунтя, а це, своєю чергою, продукує нові культурні макрокосми. Одним із таких є мережеве суспільство як новітній глобальний соціальний проект людства, який народжується через зміни у свідомості, цінностей та життєвої мети кожної людини... мережеве суспільство призводить до зміни соціальної організації – з вертикальної на горизонтальну, до появи техносоціальності; просторові спільноти заміщуються мережевими. Відбуваються зміни у житті людини – передовсім як особистості, оскільки вона стає більш інтегрованою в усі царини сучасної життєдіяльності: економіку, освіту, торгівлю, транспорт, охорону здоров'я, мистецтво, відпочинок тощо» [2, с. 43]. Феномен політичного представництва також суттєво трансформується під впливом цифровізації суспільства.

Політичне представництво є напевно, найбільш сталим феноменом демократичного устрою. Ідея обирати представників для вирішення як нагальних так і стратегічних питань розвитку сягає полісної демократії. Щоправда, там політичне представництво було доповненням до прямої демократії. Дилема вибору між прямою та представницькою демократією є актуальною для сучасного політичного дискурсу, а її вирішення є важливим завданням для суспільств інформаційної, «третьої» за О. Тоффлером, хвилі у розвитку людської цивілізації.

Модернізація політичних систем у Західній Європі та Північній Америці та їх подальша демократизація утворила усі умови для становлення інститутів політичного представництва – передусім, партій, парламентів, рад різних рівнів. Здавалось би, дилему вибору

між прямою та представницькою демократією остаточно вирішено на користь останньої.

Принагідно зауважимо, що широкомасштабне збройне вторгнення в Україну є свідченням спроб авторитарних країн поширити свій глобальний вплив, поставити під сумнів ефективність демократій.

Натомість, в умовах цифровізації суспільства з'являються і нові технологічні можливості для повернення втрачених під час індустріальної хвилі позицій прямої демократії – від розвитку соціальних мереж до впровадження електронного урядування.

У сучасних умовах цифровізації суспільства відносно представницької демократії слід виокремити дві тенденції. По-перше, трансформацію таких інститутів політичного представництва, як партії та парламенти. Публічна політика часто не реагує на реальні потреби людей, а уряди намагаються вирішити проблему представництва, долаючи вплив олігархів, великого бізнесу, профспілок та інших добре організованих груп, які мають власний інтерес. Це глобальна проблема. Погодимось із наступним твердженням: «Дебати про партії та демократію набувають нового значення, оскільки нові демократії по всьому світу стикаються з проблемами представництва та керованості» [5].

По-друге, розвиток інтернет-комунікацій утворює умови для посилення механізмів прямої демократії. У багатьох країнах впроваджуються елементи он-лайн голосування (як електорального так і на референдумах), електронного урядування та електронної демократії. Згадаймо і український приклад – Єдиний портал державних послуг «Дія». Пряма демократія, яка використовує соціальні мережі, портали та елементи електронного урядування, безумовно, має значний вплив на наявні інститути політичного представництва.

Політичні партії зазнають суттєвих трансформацій. До відносно «старих» загроз (медіатизація партійної діяльності та вплив медіакратії на функціонування політичних партій) додаються нові. Громадяни використовують не партійні структури для організації політичних комунікацій, а соціальні мережі. Слід погодитись із тим, що наявна спеціальна література «...не в змозі охопити велике розмаїття типів партій, які з'явилися в усьому світі в останні десятиліття, головним чином тому, що більшість типологій базувалися на західноєвропейських партіях, як вони існували в кінці дев'ятнадцятого до середини ХХ ст.» [4].

Пропонуються наступні критерії типологізації політичних партій: «(1) природа організації партії (...заснована на еліті чи на основі маси тощо); (2) програмна спрямованість партії (ідеологічна, партикулярно-клієнтельно-орієнтована тощо); і (3) толерантний і плюралістичний

(або демократичний) проти протогегемоністичного (або антисистемного)» [4].

У мережевому суспільстві партії більше не є ідеологічними проектами, як у епоху модернізації і протистояння ідеологій. Вони представляють не окремі соціальні групи чи економічні класи. Їх рейтинг повною мірою залежить від уміння проводити потужні мобілізаційні інформаційні кампанії у мережі інтернет, створювати медіа-скандали та застосовувати технології віртуальної реальності.

Відзначимо: «медіа-скандал у публічній сфері виникає внаслідок порушення відповідності у стосунках між громадською думкою та діями політичних акторів. Інакше кажучи, медіа-скандал виникає внаслідок порушення представниками публічної політики соціальних норм та правил, що стає відомим суспільству завдяки мас-медіа. Сучасні медіа мають можливість викласти скандальні факти у вигляді захоплюючої історії та спричинити інтерес та жваве обговорення» [3].

Слід погодитись із тим, що «...розвиток веб-мереж створив передумови виникнення нової форми демократії, яку називають цифровою, або електронною демократією. Проте у дослідженнях цього феномену переважають інструменталістські підходи, які не дають можливості розкрити ціннісний соціокультурний базис електронної демократії, а відтак і чітко визначити функціональні та структурні особливості цього способу політичної взаємодії, а також тенденції та перспективи його еволюції. Крім цього, такий підхід значно зужує спектр можливостей політичної комунікації та партисипації для громадян, що їх відкриває едемократія, і тому знижує якість та ефективність управлінських рішень» [1].

Отже, демократія у цифрову еру набуває інших форм, вона перетворюється із з представницької на електронну. Цей процес не є суто політичним, він охоплює усі соціальні простори – від культури до економіки.

Література:

1. Войнова О. О. Електронна демократія як спосіб політичної комунікації та політичної партисипації у мережевому суспільстві : дис. доктора філософії в галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 052 «Політологія». Одеса : ПНПУ імені К. Д. Ушинського, 2023. 226 с. URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/handle/123456789/16682>

2. Гурова І. В. Мережеве суспільство як новітній глобальний проект розвитку людства. *Publishing House «Baltija Publishing»*. С. 43–64. DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-262-3-3>

3. Яковлев Д. В. Медіа-скандал як біфуркація політичного розвитку в умовах віртуалізації політики. *Вісник Одеського національного університету імені І. І. Мечникова. Серія : Соціологія, політологія.* 2009. Том 14. Вип. 13. 2014. С. 355–364. URL: <http://dspace.onu.edu.ua:8080/handle/123456789/1502>

4. Gunther R., Diamond, L. Species of Political Parties: A New Typology. *Party Politics.* 2003. Vol. 9(2). P. 167–199. DOI: <https://doi.org/10.1177/13540688030092003>

5. Stokes S. C. Political parties and democracy. *Annual Review of Political Science.* 1999. Vol. 2(1). P. 243–267.